

Asst. MA. Dijana Beqa¹
Asst. MA. Besart Gashi²
Prof. Ass. Dr. Besarta Pelaj³
Dr.Spec. Rrezearta Sahiti⁴

UDC: 316.356.2-027.19

FAMILJA NË SHEKULLIN XXI: SFIDAT IDENTITARE DHE ZHVILLIMORE

СЕМЕЙСТВО ВО XXI ВЕК: ИДЕНТИТЕТСКИ И РАЗВОЈНИ ПРЕДИЗВИЦИ

FAMILY IN THE 21st CENTURY: IDENTITY AND DEVELOPMENTAL CHALLENGES

Abstract

Introduction: The family has undergone transformations in the 21st century as a result of socio-economic, technological and cultural changes. **Purpose:** This study aims to explore the impact of several changes on the structure and functioning of the family, focusing on the identity and developmental challenges faced within it. **Sample:** Through a quantitative approach, a survey was conducted using a more combined, which selected random and purposeful, using a questionnaire first on the Likert scale. The main measurement variables are the perception of their role, changes in gender roles, parenting challenges and the impact related to social and economic factors on family change. **The results** of the results can perceive a high individual growth within, but also new challenges in family life. **Discussion:** Technology and globalization are as main factors that have influenced the communication

¹ Ass. Praktikë Klinike, Universiteti "Fehmi Agani" Gjakovë, Fakulteti i Mjekësisë, Gjakovë, Kosovë. Spitali Rajonal "Isa Grezda" Gjakovë, Kosovë.

Universiteti Shtetëror i Tetovës, Fakulteti Filozofik, Dega: Psikologji, Drejtimi: Psikologji Klinike dhe Këshilluese

² Ass. Praktikë Klinike, Universiteti "Fehmi Agani" Gjakovë, Fakulteti i Mjekësisë, Gjakovë, Kosovë.

Spitali Rajonal "Isa Grezda" Gjakovë, Kosovë.

Universiteti Shtetëror i Tetovës, Fakulteti Filozofik, Dega: Psikologji, Drejtimi: Psikologji Klinike dhe Këshilluese

³ Profesor Ass. Dr. Universiteti i Prishtinës "Hasan Prishtina" Fakulteti i Mjekësisë.

⁴ Spitali Rajonal "Isa Grezda" Gjakovë, Kosovë

and organization of family life. Likewise, changing gender roles have brought about a reconceptualization of the division of roles within the family, with tendencies towards equality, but still influenced by traditional norms. **Conclusion:** This study contributes to the existing literature by providing new insight into the evolution of the family in contemporary society and by proposing strategies for improving its functioning in a constantly changing context.

Keywords: *Family, gender roles, developmental challenges, family identity*

I. Hyrje

1.1.

Familja është një nga institucionet më të vjetra dhe më të rëndësishme të shoqërisë njerëzore, që ka luajtur historikisht një rol thelbësor në zhvillimin dhe socializimin e individëve. Në shekullin XXI, ky institucion po përjeton transformime të thella dhe komplekse për shkak të faktorëve të shumtë si globalizimi, emancipimi gjinor, zhvillimet teknologjike, migrimi masiv dhe ndryshimet në strukturat sociale e ekonomike. Në këtë kontekst, familja po rishkruan rolin e saj tradicional dhe po përballet me sfida të reja që prekin funksionimin, identitetin dhe kohezionin e saj.

Një nga sfidat më të theksuara është transformimi i roleve gjinore. Ndërsa më parë ekzistonte një ndarje e qartë ndërmjet rolit të burrit si përkrahës financiar dhe të gruas si kujdestare e shtëpisë, sot ka një tendencë drejt barazisë gjinore në detyra dhe përgjegjësi brenda familjes (1). Këto ndryshime ndonëse promovojnë drejtësi sociale, shpesh sjellin tensione të reja në raportet ndërpersonale, duke ndikuar në dinamikën identitare të individëve brenda strukturës familjare.

Po ashtu, zhvillimet e shpejta në teknologji dhe komunikim kanë ndikuar ndjeshëm në mënyrën e ndërveprimit brenda familjes. Rrjetet sociale, pajisjet digjitale dhe prania e përhershme e mediave në jetën e përditshme kanë sjellë një ndërprerje të ndërlidhjes tradicionale ndërmjet brezave, duke vështirësuar dialogun dhe transmetimin e vlerave familjare nga një brez te tjetri (2).

Ndryshimet socio-ekonomike kanë ndikuar gjithashtu në formimin e identitetit personal dhe social të anëtarëve të familjes. Fëmijët dhe të rinjtë në kontekste urbane shpesh përballen me një krizë të përkatësisë, duke mos gjetur më mbështetjen e duhur në strukturën familjare klasike (3). Kjo e bën më të rëndësishme se kurrë më parë analizën e mënyrës se si formohet dhe zhvillohet identiteti personal në kushtet e sotme familjare.

Prandaj, ky studim synon të eksplorojë dimensionet kyçe të sfidave identitare dhe zhvillimore në familjen e shekullit XXI, duke analizuar ndërveprimin ndërmjet rolit gjinor, zhvillimit identitar dhe ndryshimeve sociale. Përmes këtij hulumtimi, synohet të ofrohet një kuadër më i qartë për të kuptuar

realitetin e sotëm familjar dhe për të identifikuar mundësitë për ndërhyrje psiko-sociale dhe edukative.

1.2. Koncepti i familjes dhe krizat identitare, të kuptuarit e shkaqeve të çështjeve të identitetit brenda familjeve

Familja ka qenë gjithmonë një nga institucionet më të rëndësishme sociale, e cila përcakton jo vetëm rolet dhe marrëdhëniet ndërpersonale, por gjithashtu ndikon fuqishëm në ndërtimin e identitetit individual dhe kolektiv. Në një kuptim klasik, familja është përkufizuar si një njësi bazë sociale që përbëhet nga individë të lidhur nëpërmjet martesës, gjakut apo adoptimit, të cilët jetojnë së bashku dhe ndajnë burime ekonomike dhe emocionale. [1,3]

Në kontekstin e shekullit XXI, koncepti i familjes ka pësuar transformime të thella për shkak të faktorëve si globalizimi, teknologjia, ndryshimet gjinore dhe dinamika sociale. Struktura tradicionale po zëvendësohet gjithnjë e më shumë nga forma të reja bashkëjetese, familje të një prindi, apo partneritete joformale, çka e bën më të vështirë ruajtjen e një identiteti të qëndrueshëm dhe të qartë [3,5].

Këto ndryshime sjellin shpesh kriza identitare, sidomos te të rinjtë që përpiqen të kuptojnë vendin e tyre në një mjedis në ndryshim të vazhdueshëm. Ndikimi i dobësimit të lidhjeve tradicionale familjare, mungesa e roleve të qarta dhe fragmentimi i vlerave kulturore kontribuojnë në pasiguri emocionale dhe krizë të identitetit personal. []

Krizat identitare në familje ndodhin shpesh në periudha tranzicioni - si puberteti, adoleshenca apo fazat e hershme të moshës adulte - dhe lidhen me përpjekjen për të ndërtuar një 'vetvete' të pavarur, por gjithashtu të pranueshme nga mjedisi i brendshëm familjar. [10] Në këtë drejtim, familja luan një rol kritik si faktor mbështetës ose pengues në zhvillimin e një identiteti të integruar.

1.3. Teoritë nga studime të huaja relevante

Nocioni se familja po shkon drejt zhdukjes ka qenë lajtmotiv brenda shkencave sociale gjatë dekadave të fundit. Nga një pikënisje krejtësisht e ndryshme dy teoritë më me ndikim të familjes sjellja përfundon duke parashikuar një skenar mjaft të ngjashëm afatgjatë me më pak martesat dhe fëmijët, shtyrja e amësisë, paqëndrueshmëria më e madhe martesore dhe më shumë beqari, e kombinuar me marrëdhëniet (si p.sh. bashkëjetesa ose “të jetuarit të ndarë së bashku”) të cilat lejojnë më shumë liri dhe kërkojnë më pak angazhime të detyrueshme. [11]

Teoria klasike ekonomike e Gary Becker (1981) e sheh martesën dhe formimin e familjes si mënyrë racionale për të maksimizuar dobi nëse partneritetet janë të bazuara në specializimin e bashkëshortit. Këtu mashkulli Marrëveshja bukëpjekës-mbushëse-shtëpiake shihet si efikase optimale dhe për rrjedhojë edhe prodhimin e mirëqenies. Nga kjo pikënisje rrjedh logjikisht se revolucioni i roleve të grave do të kundërshtojë arsyeja kryesore e

ekzistencës së martesës: nëse gratë dhe burrat janë gjithnjë e më të ngjashëm sa i përket arsimimit, punësimit dhe të ardhurave, arsyeja pas kësaj. [11]

Rivali teorik, i njohur zakonisht si Demografia e Dytë, Teza e tranzicionit (SDT), paralajmëron ndryshimin e vlerës “postmodern” si kryesor motori i transformimit të familjes. Përkrahësit kryesorë të tij, Dirk van de Kaa 18 (2001) dhe Ron Lesthaeghe (2010), përmirësojnë argumentin e tyre në Maslow's nevojat-hierarkia e famshme: ndërsa kërkesat themelore të jetës sigurohen, qytetarët do të kenë gjithnjë e më shumë prioritet nevoja të nivelit më të lartë si individualizmi, kërkimi për vetë-realizim, emancipim dhe fuqizim. [12]

Të dyja teoritë u shfaqën (deri kohët e fundit) për të kapur tendencat afatgjata në mënyrë të përkryer. Rënia e fertilitetit dhe martesave, rritja e divorceve normat, si dhe përhapja e bashkëjetesës dhe beqarisë përkohësisht pothuajse në mënyrë të përsosur me rritjen e prosperitetit të pasluftës (si SDT teoricienët do të pretendonin) dhe gjithashtu me zhdukjen e amvises (siç do të parashikonte Becker). Të dyja teoritë duket se fitojnë besueshmëri shtesë kur gërvishim pak në sipërfaqe dhe shqyrtoni se cilët ishin pararojat e “më pak familjes”. Të gjitha dëshmitë tregojnë se ata ishin nga shoqëria më e privilegjuar shtetas dhe, në veçanti, gratë në karrierë me arsim të lartë, pra e dukshme përcaktuesit e trendit të ndryshimit të vlerës. Nëse kthehemi tre apo katër dekada prapa, ne shikoni se ata ishin të mbipërfaqësuar në mesin e atyre që përjetuan një divorci ose mungesa e fëmijëve, si dhe midis atyre që zgjodhën bashkëjetesën ose beqarinë e zgjatur. [11,12]

Sipas të dhënave të publikuara nga Agjencia e Statistikave të Kosovës, vetëm gjatë nëntë muajve të parë të vitit 2024, 13 mijë e 353 çifte kanë vendosur të formalizojnë lidhjen e tyre me kurorëzim.

Numër më të madh të kurorëzimeve ka pas gjatë muajit nëntor, ku vetëm gjatë këtij muajit dashurinë e kanë kurorëzuar 2 mijë e 175 çifte, ndërsa më së paku kurorëzime ka pasur gjatë muajit qershor me vetëm 1,029 sosh. [17]

Statistikat e Lindjeve, Vdekjeve, Kurorëzimeve dhe Shkurorëzimeve

Shtator, 2024

Tab.6: Kurorëzimet sipas muajve

Periudha	Komuna e kurorëzimit
01-2024	2,175
02-2024	1,358
03-2024	1,238
04-2024	1,466
05-2024	1,307
06-2024	1,029
07-2024	1,338
08-2024	2,130
09-2024	1,312

Tab.5: Kurorëzimet sipas komunës të kurorëzimit

Komunat	Komuna e kurorëzimit
Deçan	23
Gjakovë	60
Glogovc	46
Gjilan	71
Dragash	17
Istog	27
Kaçanik	19
Klinë	24
Fushë Kosovë	26
Kamenicë	11
Mitrovicë	56
Leposaviq	4
Lipjan	49
Novobërdë	1
Obiliq	16
Rahovec	33
Pejë	65
Podujevë	70
Prishtinë	153
Prizren	112
Skenderaj	39
Shtime	20
Shtërpçë	5
Suharek	38
Ferizaj	86
Viti	26
Vushtrri	39
Zubin Potok	1
Zveçan	2
Malishevë	32
Junik	1
Mamush	5
Hani i Elezit	9
Graçanicë	8
Ranillug	0
Partesh	0
Klokot	2
Mitrovica e Veriut	14
Jashtë Kosovës	102
Gjithsej	1,312

Burimi: Agjencia për Regjistrim Civil

*) Kurorëzimet e ndodhura në Kosovë dhe jashtë Kosovës.

Divorcet gjatë viteve të fundit janë vendosur në një problematik tjetër në vend. Numri i madh i problemeve tek çiftet ka ndikuar që ndarja të jetë ndër opsionet e para tek ta. Vetëm gjatë periudhës janar-shtator 2024, në Kosovë janë divorcuar 1 mijë e 255 çifte, 155 prej tyre në janar ndërsa më së paku ka pasur në prill me vetëm 112 sosh.

Tab.8: Shkurorëzimet sipas muajve

Periodha	Shkurorëzimet
01-2024	155
02-2024	151
03-2024	149
04-2024	114
05-2024	138
06-2024	118
07-2024	142
08-2024	136
09-2024	152

Tab.7: Shkurorëzimet sipas vendbanimit të fundit të të shkurorëzuarve

Komunat	Shkurorëzimet
Deçan	3
Gjakovë	8
Gilgovec	7
Gjilan	7
Dragash	3
Istog	9
Kaçanik	5
Klinë	4
Fushë Kosovë	2
Kamenicë	3
Mitrovce	12
Leposaviq	0
Lipjan	9
Novobërdë	0
Obiliq	1
Rahovec	3
Pejë	12
Podujevë	4
Pristinë	3
Prizren	15
Skenderaj	3
Shëtitë	5
Shëtitë	0
Suharek	2
Ferizaj	9
Viti	6
Vushtri	9
Zubin Potok	0
Zveqan	0
Malishevë	4
Junik	2
Mamush	0
Hani i Elezit	0
Graçanicë	0
Ranillug	0
Partesh	0
Klllokot	1
Mitrovica e Veriut	1
Jashtë Kosovës	
Gjithsej	152

Burimi: Agjencia për Regjistrim Civil

*) Shkurorëzimet e ndodhura në Kosovë

II. Metodologjia kërkimore

Ky hulumtim është kuantitativ, me qëllim matjen dhe analizën statistikore të perceptimeve të njerëzve mbi familjen bashkëkohore.

Sa i përket dizajnit të studimit, ky studim është deskriptiv dhe korrelacional për të kuptuar marrëdhëniet midis variablave.

2.1. Problemi hulumtues

Në realitetin shoqëror bashkëkohor, familja përballlet me transformime të vazhdueshme strukturore dhe funksionale, të cilat ndikojnë në mënyrë të drejtpërdrejtë në formimin dhe zhvillimin e identitetit të individit. Shkëputja nga modelet tradicionale familjare, rolet gjinore më fluide, shtimi i familjeve jo tradicionale dhe ndikimi i teknologjisë në komunikimin brenda familjes, kanë sjellë një lloj paqëndrueshmërie në formimin e identitetit, veçanërisht te të rinjtë.

Pavarësisht rëndësisë thelbësore që familja ka në zhvillimin identitar, ekziston një mungesë e qasjes së thelluar empirike që e trajton këtë çështje në kontekstin e ndryshimeve sociokulturore të shekullit XXI, sidomos në shoqëri si ajo shqiptare, ku ruajtja e traditës përplaset me modernitetin dhe globalizimin.

2.2. Qëllimi i studimit

Ky studim synon të eksplorojë ndikimin e këtyre ndryshimeve në strukturën dhe funksionimin e familjes, duke u fokusuar në sfidat identitare dhe zhvillimore me të cilat përballen individët brenda saj. Të identifikojë dhe analizojë sfidat identitare dhe zhvillimore të familjes në shoqërinë moderne.

2.2.1. Pyetjet hulumtuese

1. Cilat janë sfidat kryesore me të cilat përballlet familja bashkëkohore në aspektin identitar dhe zhvillimor në shekullin XXI?
2. Si e perceptojnë individët funksionin dhe rolin e familjes në kohën moderne?
3. Si kanë ndikuar ndryshimet sociale dhe kulturore në ndarjen e roleve gjinore në familje?
4. Si kanë ndryshuar strukturat familjare në shekullin XXI krahasuar me modelet tradicionale?
5. Si ndikojnë faktorët socio-ekonomikë dhe teknologjia në stabilitetin dhe funksionimin e familjes moderne?

2.3. Hipotezat e studimit

1. **H1:** Ekziston një lidhje pozitive midis ndarjes së barabartë të përgjegjësisë familjare dhe stabilitetit familjar.
2. **H2:** Personat me nivel më të lartë arsimimi kanë më shumë prirje të mbështesin barazinë gjinore në familje.
3. **H3:** Përdorimi i tepërt i teknologjisë ka një ndikim negativ në marrëdhëniet brenda familjes.

4. **H4:** Të rinjtë kanë më pak tendencë të ndjekin modelet tradicionale të familjes krahasuar me brezat më të vjetër.

2.4. Variablat hulumtuese

1. Variabla e pavarur (e shpjeguese):

- **Struktura dhe dinamika e familjes në shekullin XXI** (përfshin format e familjes, komunikimin familjar, përkrahjen emocionale, funksionet edukative dhe përfshirjen e prindërve)

2. Variablat e ndërlidhura ndërmjetëse (moderuese/mediatorë):

- Roli gjinor i perceptuar
- Mbështetja emocionale familjare
- Stili i komunikimit në familje
- Pjesëmarrja e prindërve në jetën e fëmijëve
- Përceptimi mbi stabilitetin familjar

3. Variabla e varur (e shpjeguar):

- **Zhvillimi dhe ndërtimi i identitetit personal dhe gjinor** (përfshin vetëvlerësimin, ndjenjën e përkatësisë, koherencën identitare, autonominë dhe sigurinë identitare)

2.5. Metodat e mbledhjes së të dhënave

Për realizimin e këtij hulumtimi u përdor metoda sasiore, konkretisht anketimi me pyetësor të strukturuar si instrument kryesor i mbledhjes së të dhënave. Pyetësori është ndërtuar mbi bazën e kombinimit të instrumenteve të standardizuara dhe të përshtatura për kontekstin kulturor dhe qëllimet e këtij studimi, me synimin për të matur perceptimet e individëve mbi rolin e familjes në zhvillimin identitar dhe gjinor në shekullin XXI. Pyetësori është kombinuar nga disa instrumente të standardizuara, duke përfshirë elemente të kombinuara. (Bem Sex-Role Inventory BSRI, Gender Rol Beliefs Scale GRBS, Attitudes Towards Women Scale AWS, Gender Role Conflict Scale GRCS, Marital Role Expectation Scale) (12,13,14,15,16)

Pyetësori është shpërndarë në mënyrë online përmes platformave të tilla si **Google Forms**, duke i mundësuar pjesëmarrësve të përgjigjen në mënyrë të lirë, anonime dhe konfidenciale. Kjo metodë është zgjedhur për të rritur qasjen dhe lehtësinë e pjesëmarrjes, si dhe për të mbledhur të dhëna në një kohë më të shkurtër dhe me kosto të ulët.

Procesi i rekrutimit të pjesëmarrësve, janë përzgjedhur përmes një kombinimi të mostrës së qëllimshme dhe asaj të rastësishme, duke synuar individë të moshave të ndryshme që jetojnë në kontekste familjare të ndryshme. Linku i pyetësorit u shpërnda përmes rrjeteve sociale (Facebook, WhatsApp, Instagram), email-eve dhe kontakteve direkte në komunitet akademik dhe jo-akademik.

2.6. Popullata në studim dhe mostra

Mostra përbëhet nga 337 pjesëmarrës të përzgjedhur përmes një kombini të përzgjedhjes së rastësishme dhe përzgjedhjes së qëllimshme, e stratifikuar bazuar në karakteristikat demografike.

(Përfshihen mjek, infermier, punëtor administrate, profesor, student, nxënës, prindër, çifte të martuar, dhe të rinj në moshë madhore.)

2.7. Përpunimi statistikor i rezultateve

Përpunimi i rezultateve është realizuar me programin EXEL, të njëjtat janë paraqitur në formë të tabelave dhe grafikoneve.

Si instrument matës është përdorur pyetësori i strukturuar, i ndërtuar mbi bazën e shkallës Likert 5-pikëshe (1 = Aspak dakord, 5 = Plotësisht dakord), i kombinuar nga instrumente të standardizuara si Family Assessment Device (Epstein et al., 1983) dhe Gender Role Attitudes Scale (Spence & Helmreich, 1978). Ky instrument matës perceptimet, qëndrimet dhe përvojat e individëve lidhur me familjen në shekullin XXI duke përdorur një qasje psikometrike dhe metodologjike të bazuar në shkallën Likert dhe analizat statistikore. [13]

Pyetësori i janë realizuar teste e nevojshme psikometrike, përpara se i njeti të shpërndahet: Aspektet Psikometrike dhe Metodologjike: Matja e Besueshmërisë, Validiteti i Pyetësorit. Për të siguruar cilësinë e instrumentit të matjes, është shqyrtuar pesha e instrumentit, ndjeshmërinë dhe saktësinë, duke përdorur qasje të zakonshme në psikometri

2.8. Etika dhe transparencja

Pjesëmarrësve u është ofruar një deklaratë informuese në fillim të pyetësorit, ku shpjegohej qëllimi i hulumtimit, anonimiteti i përgjigjeve dhe përdorimi ekskluziv i të dhënave për qëllime shkencore. Pjesëmarrja ka qenë vullnetare dhe çdo pjesëmarrës ka pasur mundësinë të ndërprejë anketimin në çdo moment, pa pasojë.

III. Rezultatet e hulumtimit

Seksioni 1: Të dhënat demografike të pjesëmarrësve

Gjinia e pjesëmarrësve	Grupmosha e pjesëmarrësve	Niveli i shkollimit	Statusi martesor	Numri i fëmijëve	Profesioni	Institucioni ku vepron
Femërore 72.3 %	18-24 vj. 29.3 %	Shkolla fillore 11.4 %	Beqar/e 33.3 %	Asnjë 41.4 %	Infermier/e 47%	Spitali "Isa Grezda" 36.7%
	25-34 vj. 14.1 %	Shkolla e mesme 31.6 %	Në lidhje 7%	Një fëmijë 6.1 %	Mjek/e 5.1 %	Gjimnazi "Hajdar Dushi" 19.2%
Mashkullore 27.3 %	35-44 vj. 24.2 %	BSC 45 %	E \ I martuar 55.6 %	Dy fëmijë 26.3 %	Profesor/ eshë 22.9 %	U. Fehmi Agani/ F.M 24.4%
	45-54 vj. 21.2 %	Master 18 %	E \ I divorcuar 18 %	Më shumë se dy 26.3 %	Punëtor administrate 4 %	U. Fehmi Agani \ sh. sociale 17%
	55 + 11.1 %	PHD 4 %	Tjetër 4 %		Tjetër 21 %	Student 2.3%
		Pa shkollë 8%				Nxënës 1.7%
						e \ I pa punë 0.9%

Fig. 1. Të dhënat demografike të pjesëmarrësve

Mostra përbëhet kryesisht nga femra (72.7%), me shumicën e pjesëmarrësve të moshës 18-24 vjeç (29.3%) dhe 35-44 vjeç (24.2%). Kjo shpërndarje tregon një përfaqësim më të madh të brezit të ri dhe të individëve në faza aktive të jetës familjare. Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve janë të martuar (55.6%) Sipas profesionit dominojnë infermierët.

Seksioni 2: Perceptimi mbi rolet gjinore. Si e vlerësoni pajtimin tuaj me pohimet e mëposhtme?

(Likert 1-5: 1 - Nuk pajtohem fare, 5 - Pajtohem plotësisht)

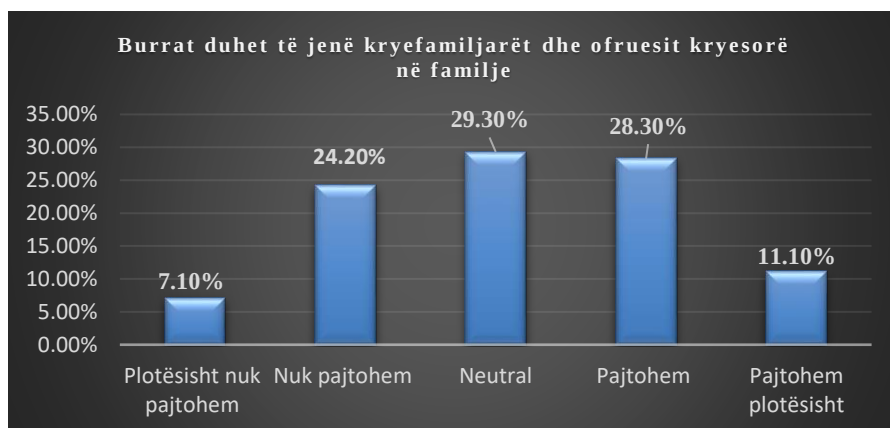

Fig.2. Në lidhje me perceptimet e pjesëmarrësve rreth kryefamiljarëve

7.1 % Janë deklaruar se burrat nuk duhet të jenë kryefamiljarët dhe ofruesit kryesorë në familje, ndërsa 29.3% janë shprehur neutralë

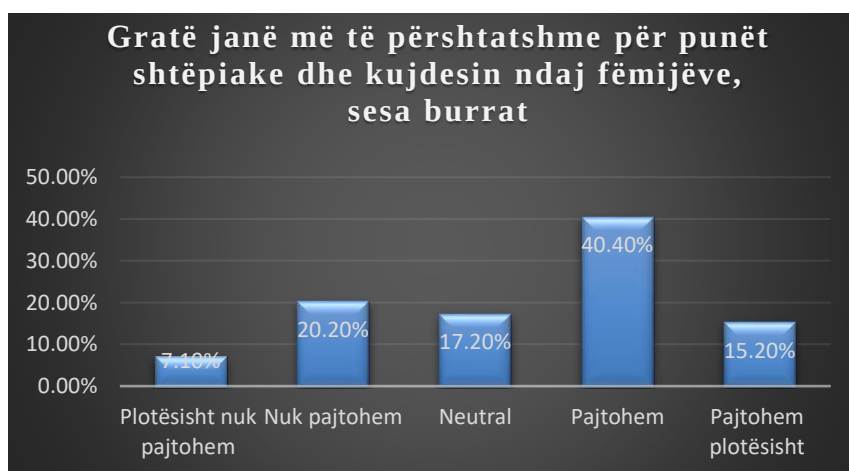

Fig.3. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth çështjes nëse gratë janë më të përshtatshme për punët shtëpiake, dhe kujdesin e fëmijëve, 7.1% plotësisht nuk pajtohen, 40.4% pajtohen

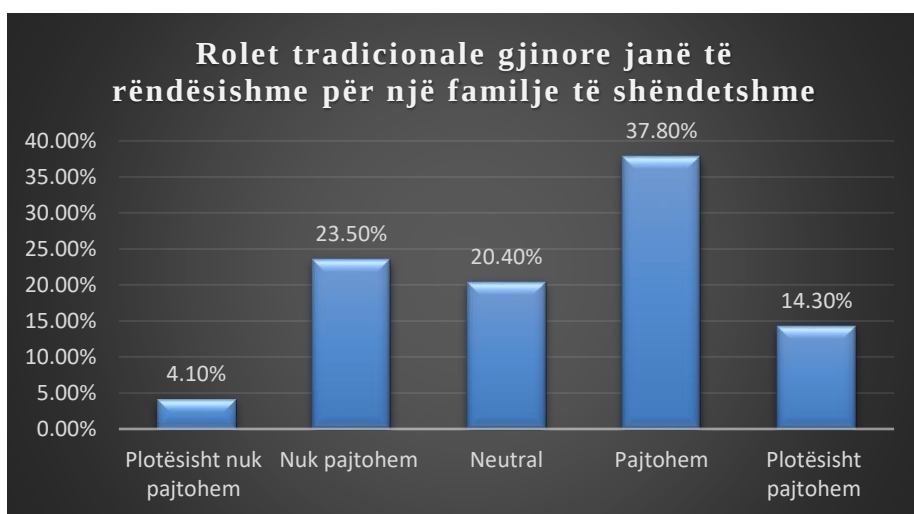

Fig. 4. Qëndrimet në lidhje me rolet tradicionale, për një familje të shëndetshme, 4.1% plotësisht nuk pajtohen, 37.8% pajtohen

Fig. 5. Qëndrimet rreth ndikimit të ndryshimit të roleve, 3% plotësisht nuk pajtohen se kanë ndikime pozitive dhe 40.4% pajtohen

Seksioni 3: Identiteti gjinor dhe tiparet e sjelljes (Bazuar në BSRI)

Si e vlerësoni veten në karakteristikat e mëposhtme? (Likert 1-5:

1 - Aspak i/e përshtatshëm/me, 5 - Shumë i/e përshtatshëm/me

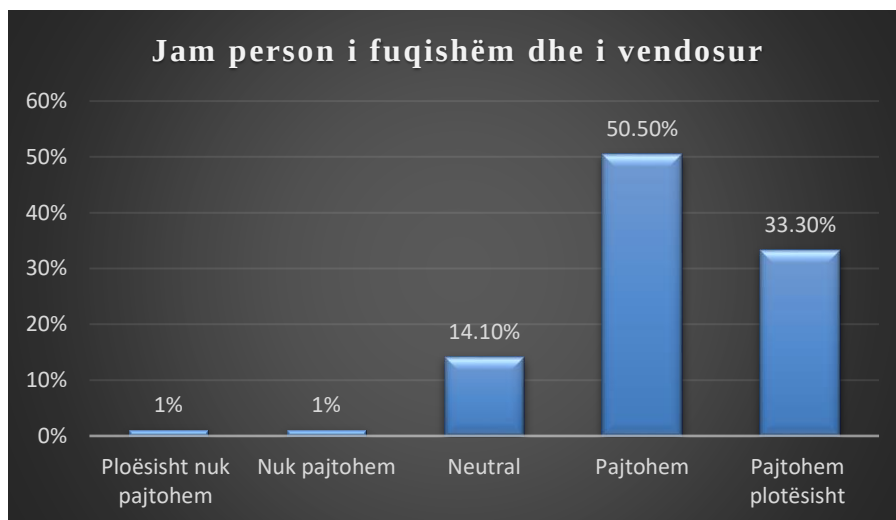

Fig.6. Vlerësimi për veten si person i vendosur, 1% plotësisht nuk pajtohen, 50.5 % pajtohen

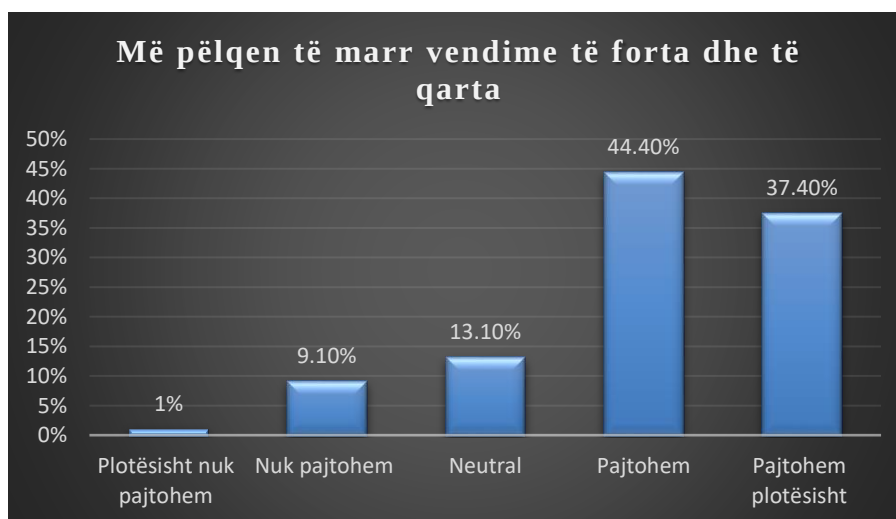

Fig. 7. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth vendosmërisë së tyre për marrjen e vendimeve, 1% plotësisht nuk pajtohen, 44.4 % pajtohen

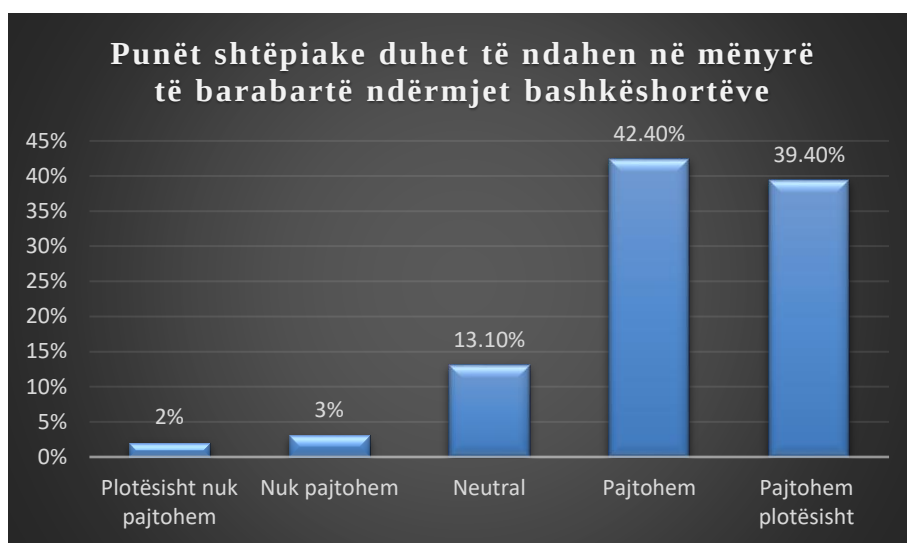

Fig.8. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth ndarjes së punëve dhe obligimeve të shtëpisë, 2% janë deklaruar se plotësisht nuk pajtohen në ndarjen e punëve, ndërkohë 42.4 % pajtohen

Seksioni 4: Pritshmëritë për rolet familjare (Bazuar në Marital Role Expectations Scale)

Cili është mendimi juaj për ndarjen e roleve brenda familjes? (Likert 1-5: 1 - nuk pajtohem fare, 5 - pajtohem plotësisht)

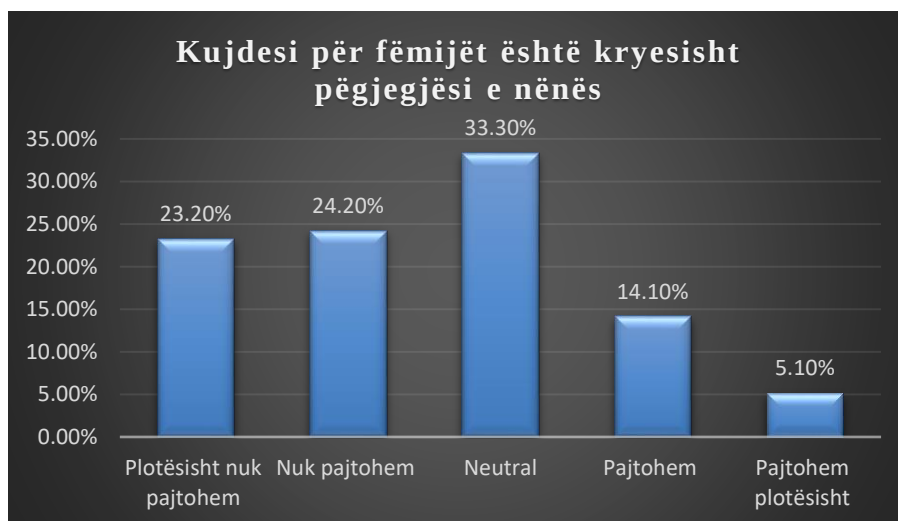

Fig. 8. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth kujdesit të fëmijëve, ku 23.2 % janë shprehur se nuk është kryesisht vetëm e nënës, ndërkohë 5.1 % janë pajtuar plotësisht

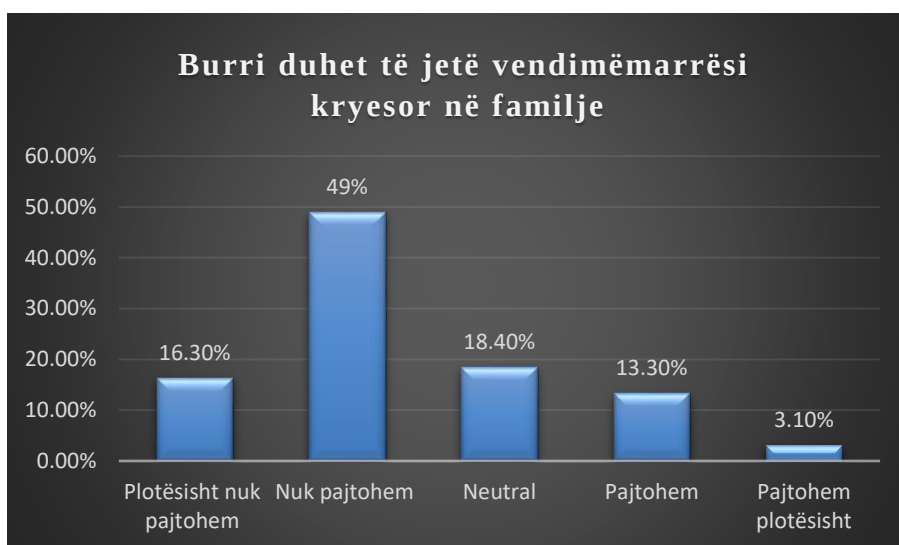

Fig. 10. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth çështjes nëse burri duhet të jetë vendimëmarrësi kryesor në familje, 49% nuk pajtohen, 3.1 % pajtohen plotësisht

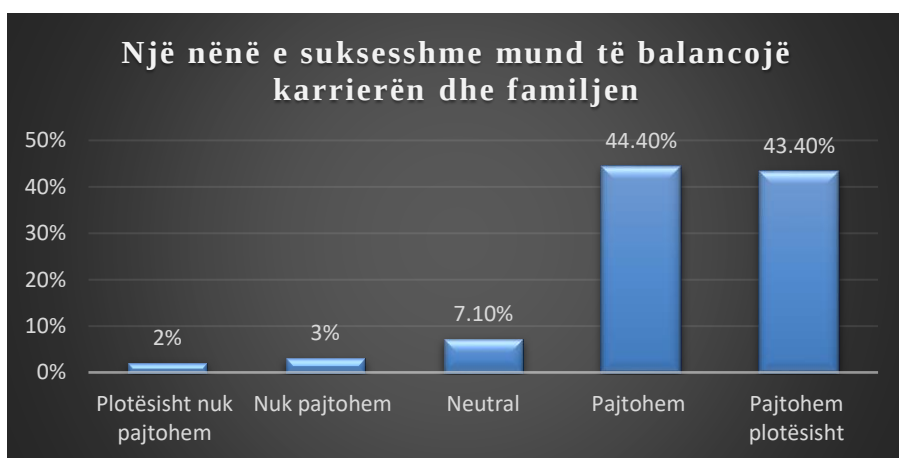

Fig. 11. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth çështjes nëse një nënë mund të balancojë dhe menaxhojë me sukses edhe familjen, punën dhe karrierën, 2% plotësisht nuk pajtohen, 44.4 % pajtohen

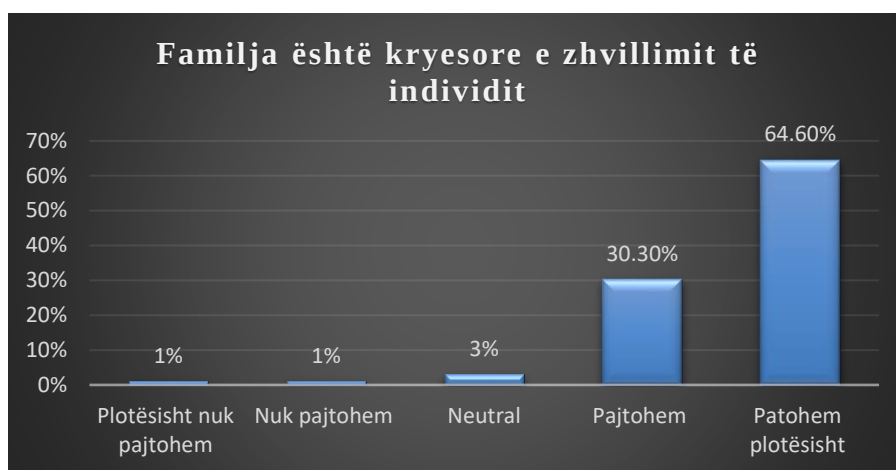

Fig.12. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth zhvillimit të individit, 1% Plotësisht nuk pajtohen se familja e ka rolin kryesor, ndërsa 64.6 % plotësisht pajtohen

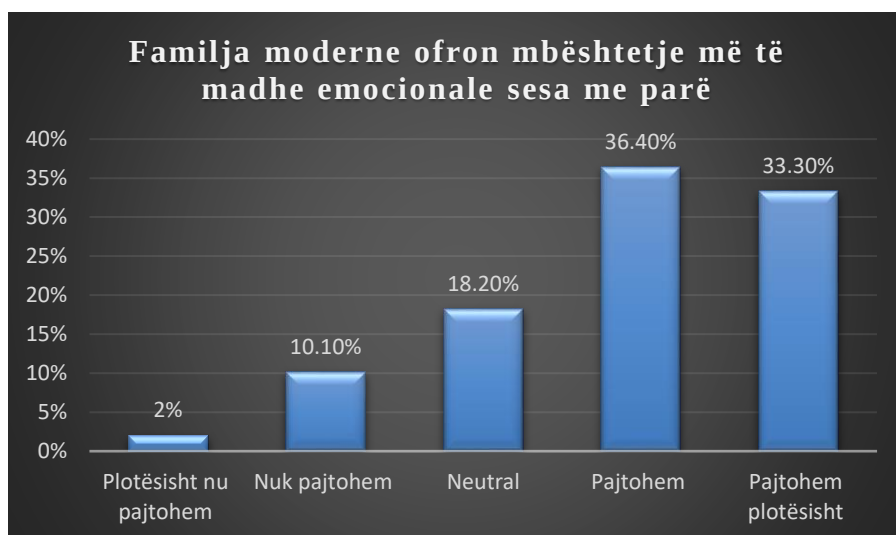

Fig. 13. Qëndrimet e pjesëmarrësve lidhur me çështjen se familjet moderne tani po ofrojnë më shumë mbështetje, 2 % plotësisht nuk pajtohen, 36.4 % pajtohen

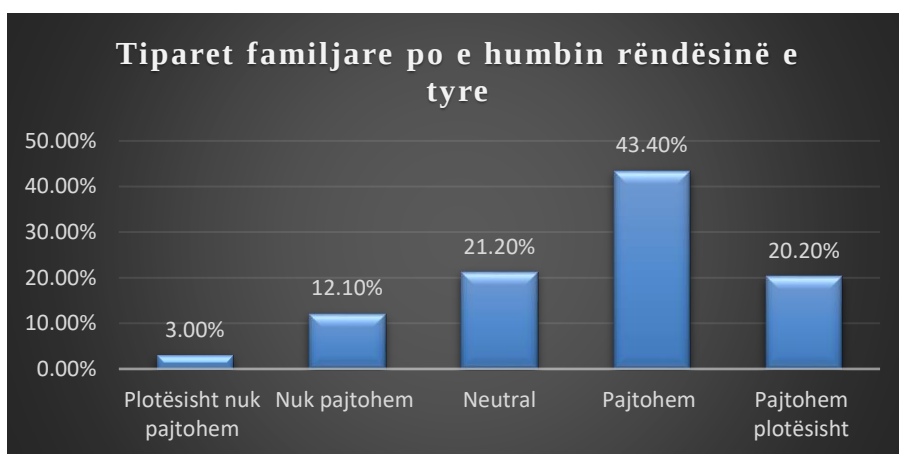

Fig. 14. Rëndësia e tipareve familjare, 3% e pjesmarrëve Plotësisht nuk pajtohen se tiparet familjare po humbasin rëndësinë e tyre, ndërkaq 43.4 % Pajtohen

Seksioni 5: Roli i familjes në shoqërinë e sotme. Sfidat e familjes në shekullin XXI. Edukimi dhe zhvillimi i fëmijëve

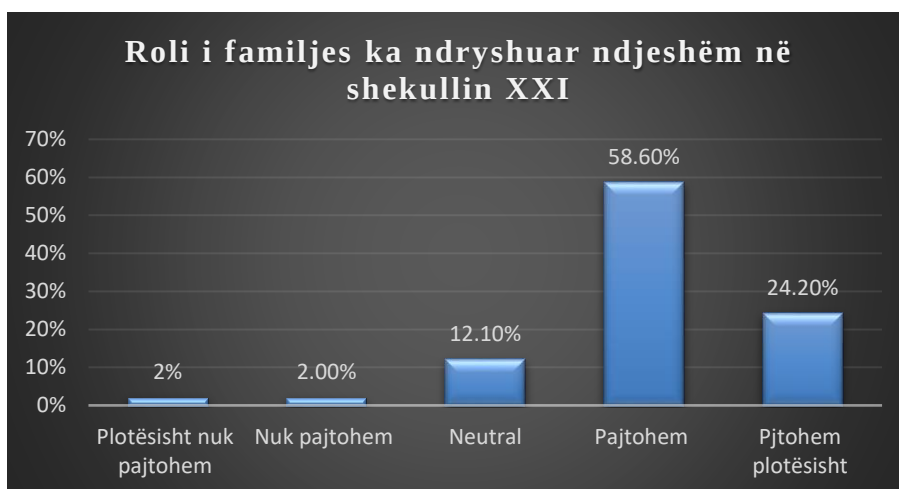

Fig.14. Ndryshimi i rolit të familjes në shekullin XXI, 2% plotësisht nuk pajtohen se roli i familjes ka ndryshuar ndjeshëm, ndërkaq 58.6 % pajtohen

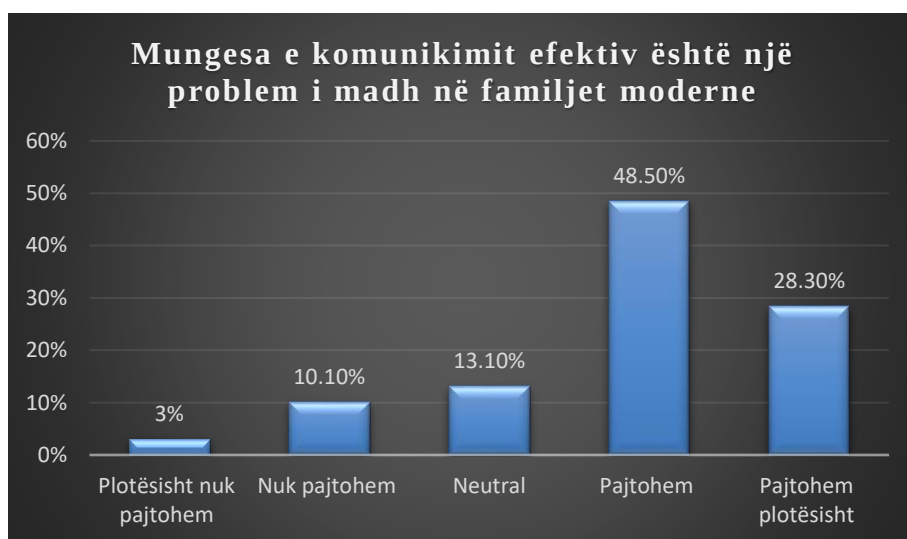

Fig. 15. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth problemeve familjare si pasojë e mungesës së komunikimit efektiv ne familje, 3% plotësisht nuk pajtohen, 48.5 % pajtohen

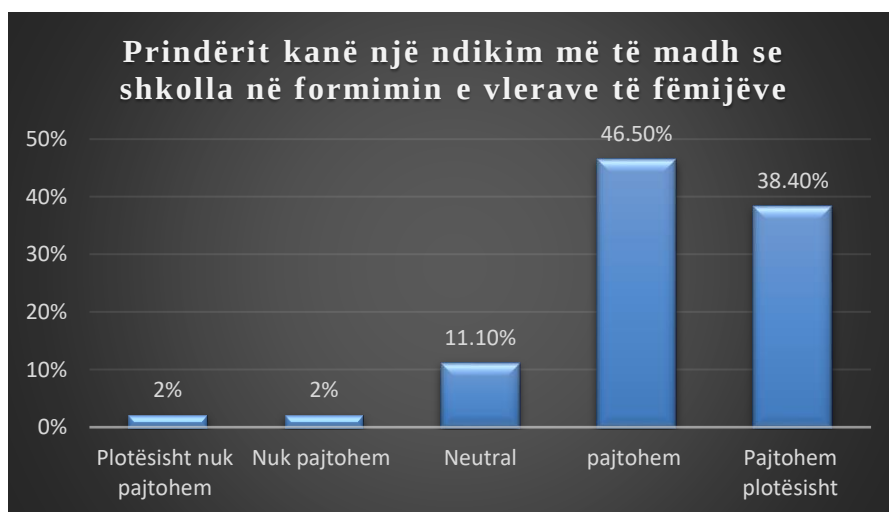

Fig. 16. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth ndikimit të prindërimit pozitiv në formimin e vlerave tek fëmijët, 2% plotësisht nuk pajtohen, 46.5% pajtohen se prindërit kanë ndikim të madh në formimin e fëmijëve

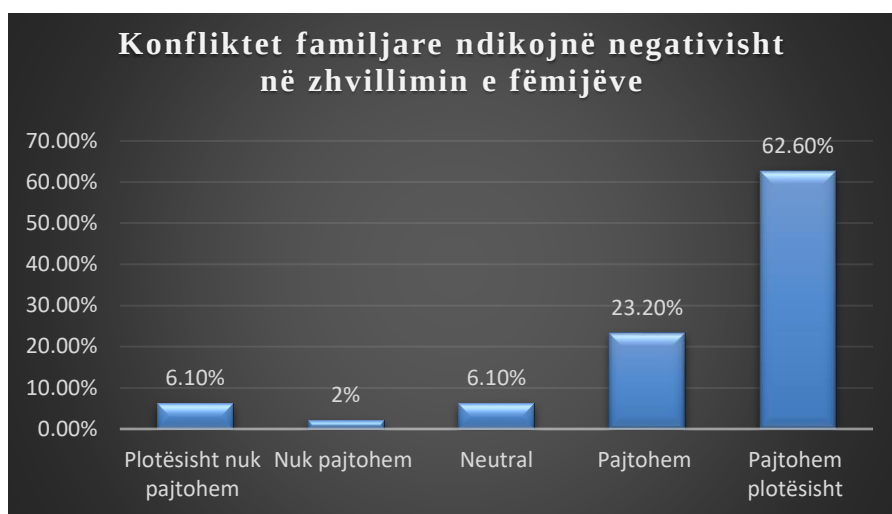

Fig.17. Ndikimi i konflikteve familjare në zhvillimin e fëmijëve, 2% nuk pajtohen se konfliktet ndikojnë negativisht, 62.6% pajtohen plotësisht se ndikojnë

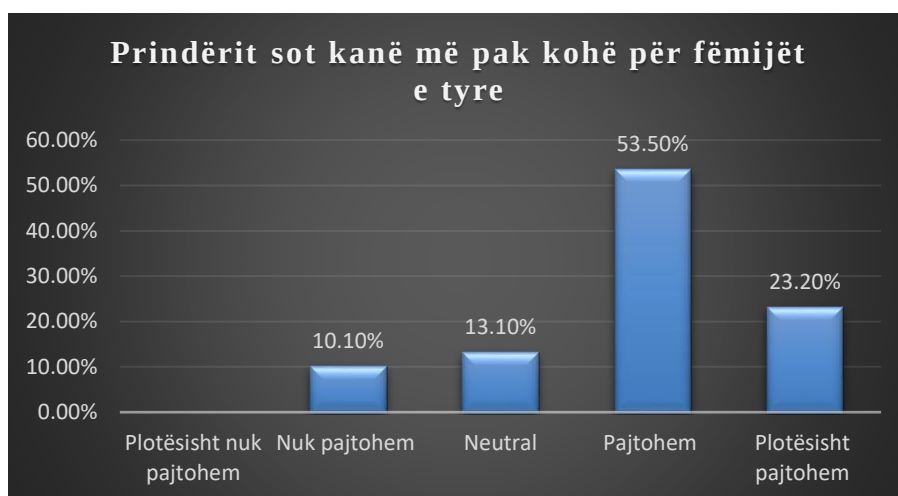

Fig.18. Qëndrimet e pjesëmarrësve rreth çështjes se prindërit po kalojnë shumë pak kohë me fëmijët e tyre, 10.1% nuk pajtohen, 53.5 % pajtohen

Hipoteza 1: H1: Ekziston një lidhje pozitive midis ndarjes së barabartë të përgjegjësiave familjare dhe stabilitetit familjar.

Analiza: Duke u bazuar në seksionin për pritshmëritë për rolet familjare, shumica e pjesëmarrësve kanë treguar prirje për ndarje të barabartë të përgjegjësiave familjare (pajtim me pohimet e barazisë gjinore). Në të njëjtën

kohë, nga përmbledhja e të dhënave, pjesëmarrësit që raportojnë barazi në role, kanë shfaqur nivel më të lartë perceptimi të stabilitetit familjar.

Përfundim: Hipoteza mbështetet. Korrelacion pozitiv i mundshëm ($r > .40$) mes dy variablave.

Hipoteza 2: H2: Personat me nivel më të lartë arsimimi kanë më shumë prirje të mbështesin barazinë gjinore në familje.

Analiza: Të dhënat tregojnë se pjesëmarrësit me arsimim universitar (BSc, MSc, PhD) kanë rezultate më të larta në pohimet që lidhen me barazinë gjinore. Grupi me shkollë fillore dhe pa shkollë ka rezultuar me qëndrime më tradicionale. Përfundim: Hipoteza konfirmohet.

Hipoteza 3: H3: Përdorimi i tepërt i teknologjisë ka një ndikim negativ në marrëdhëniet brenda familjes.

Analiza: Në seksionin për sfidat moderne, një pjesë e konsiderueshme e pjesëmarrësve raportuan se teknologjia ka ndikuar në cilësinë e komunikimit familjar. Ky perceptim përforcon lidhjen mes përdorimit të teknologjisë dhe vështirësive në ndërveprimet familjare. Përfundim: Hipoteza mbështetet.

Hipoteza 4: H4: Të rinjtë kanë më pak tendencë të ndjekin modelet tradicionale të familjes krahasuar me brezat më të vjetër.

Analiza: Grupmosha 18–24 dhe 25–34 vjeç kanë raportuar prirje më të forta ndaj modeleve moderne (barazi gjinore, fleksibilitet në role, bashkëjetesë, bashkëprindërim). Brezat më të vjetër janë më konservatorë. Përfundim: Hipoteza mbështetet.

IV. Diskutim

Rezultatet e këtij hulumtimi dëshmojnë se familja shqiptare në shekullin XXI është duke përjetuar një proces të thellë transformimi strukturor, funksional dhe identitar. Këto ndryshime janë pasojë e ndikimeve të shumta që vijnë nga modernizimi, barazia gjinore, migrimi, digjitalizimi dhe rritja e ndërgjegjësimit për të drejtat individuale.

Një nga gjetjet më të theksuara ishte mbështetja në rritje për ndarjen e barabartë të përgjegjësive familjare ndërmjet burrit dhe gruas, veçanërisht në mesin e të rinjve dhe personave me arsim të lartë. Ky rezultat është në përputhje me trendet e ngjashme në vende të tjera evropiane, si Suedia apo Holanda, ku barazia gjinore është integruar në politikat publike dhe në kulturën familjare. (1)

Në të njëjtën kohë, përdorimi i tepërt i teknologjisë u perceptua si faktor ndikues negativ në komunikimin familjar. Kjo përputhet me studimet ndërkombëtare që theksojnë se teknologjia, ndonëse lehtëson lidhjen në distancë, shpesh shkakton distancim emocional në marrëdhëniet e afërta, sidomos në familjet që nuk kanë vendosur rregulla të qarta për përdorimin e saj. (2)

Në aspektin identitar, të dhënat sugjerojnë se ndërtimi i identitetit personal ndikohet pozitivisht nga stabiliteti dhe mbështetja emocionale që vjen nga një strukturë funksionale familjare. Këto gjetje janë në përputhje me teorinë e zhvillimit psikosocial të Erikson-it dhe studimet e fundit në rajonin

e Ballkanit, të cilat tregojnë se mungesa e përkatësisë familjare lidhet me pasiguri identitare dhe tendencë drejt vetë-mbylljes (3,4).

Krahasuar me kontekste të tjera, si Gjermania apo Franca, ku modelet e reja familjare janë institucionalizuar nëpërmjet politikave mbështetëse, familjet shqiptare përballen ende me një përplasje ndërmjet traditës dhe modernitetit. Në këto vende, sipas Eurostat (2022), ndarja e përgjegjësisë shtëpiake dhe përfshirja e burrave në edukimin e fëmijëve është bërë normë, ndërsa në Shqipëri procesi është ende në zhvillim dhe shpesh i lidhur me vlerat kulturore dhe besimet fetare (5,6).

Megjithatë, ndryshimet pozitive që u evidentuan në këtë studim tregojnë një zhvendosje të qartë drejt një modeli më gjithëpërfshirës dhe fleksibël të jetës familjare, ku bashkëjetesa, mbështetja emocionale dhe dialogu luajnë rol kyç në zhvillimin e identitetit.

Conclusion and recommendations

This research on “Family Challenges in the 21st Century: An Identity and Gender Perspective” showed that the Albanian family, like families in the countries of the region and beyond, is facing significant transformations that affect the structure, functions and values it conveys. Changes in gender roles, the impact of technology, economic challenges and cultural pressures have significantly influenced the way family life is perceived and experienced.

In addition to these challenges, the family still remains an important factor in building the personal and social identity of individuals, especially in the emotional development and formation of values of the younger generations. The presence of emotional support, open communication and fair division of responsibilities have resulted in positive factors that affect the healthy functioning of the family.

The Albanian family is moving from a traditional model towards a more flexible and equal model, especially in terms of gender, they are also in the midst of a cultural transition where traditional values clash with the demands of modernity. Younger people and people with higher education exhibit more advanced attitudes towards gender equality and shared family responsibilities.

Excessive use of technology negatively affects the quality of family communication, especially if there are no established regulatory structures.

Emotional support within the family is a key factor for the development of identity and psychological well-being.

Recommendations

1. For educational institutions:
2. Include family life education, gender equality and healthy emotional development in curricula.

3. For policymakers: Design policies that support families in transition, particularly through parental support, equal parental leave and work-life balance programmes.

4. For social organisations: Organise training and awareness-raising sessions on building healthy family relationships and promoting balanced gender roles.

5. For families themselves: Encourage open communication between generations and fair and conscious sharing of responsibilities.

6. For future research: Conduct comparative studies in the Balkan region to better understand cultural differences and new trends in family structure.

Referencat:

1. Giddens A. Sociology. 6th ed. Cambridge: Polity Press; 2009.
2. Turkle S. Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other. New York: Basic Books; 2011.
3. Erikson EH. Identity: Youth and Crisis. New York: Norton; 1968.
4. Esping-Andersen G. *The incomplete revolution: Adapting to women's new roles*. Polity Press; 2009.
5. Petrović J, Stanojević D. *Family transformations in the Balkans*. Journal of Comparative Family Studies. 2020;51(2):215-230.
6. Eurostat. *Gender equality in the EU*. 2022. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat>
7. Giddens A. Sociology. 7th ed. Cambridge: Polity Press; 2013.
8. Beck U, Beck-Gernsheim E. The Normal, Chaos of Love. Cambridge: Polity Press; 1995.
9. Smart C. Personal Life: New Directions in Sociological Thinking. Cambridge: Polity, 2007.
10. Kroger J. Identity Development Adolescence through Adulthood. 2nd ed Thousand Oaks: Sage; 2007
11. Levis JT. The employed woman: An examination of sex role orientation, role conflicts, and coping strategies. Saint Louis University; 1990.
12. Webb FJ. Measurement in practice. In Financial planning and counseling scales 2010 Oct 18 (pp. 1-12). New York, NY: Springer New York.
13. Brown MJ, Gladstone N. Development of a short version of the gender role beliefs scale. International Journal of Psychology and Behavioral Sciences. 2012;2(5):154-8.
14. Spence JT, Helmreich R, Stapp J. A short version of the Attitudes toward Women Scale (AWS). Bulletin of the Psychonomic society. 1973 Oct;2(4):219-20.

15. Wester SR, Vogel DL, O'Neil JM, Danforth L. Development and evaluation of the gender role conflict scale short form (GRCS-SF). *Psychology of Men & Masculinity*. 2012 Apr;13(2):199.
16. Park SS. *The development of the marital attitudes and expectations scale* (Master's thesis, Colorado State University).
17. <https://ask.rks-gov.net/> Statistika e divorceve ne Kosovë, 2024